

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Вищого навчального закладу
Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»
18 квітня 2019 року № 88-Н
Форма № П-2.03

Кафедра правознавства

**ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«АГРАРНЕ ПРАВО»**

з підготовки здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Галузь знань	08 Право
--------------	----------

Спеціальність	081 Право
---------------	-----------

Освітньо-професійна програма	Право
------------------------------	-------

Полтава 2022 рік

Розробник/укладач програми:

Яна Волошина – к. ю. н., доцент кафедри правознавства
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Рецензенти програми:

Ігор Магновський – д. ю. н., професор, професор кафедри теорії та філософії права факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Одеського державного університету внутрішніх справ

Олександр Кальян – к. ю. н., доцент, професор кафедри підприємництва і права Полтавського державного аграрного університету

Програма навчальної дисципліни «Аграрне право» обговорена і схвалена на засіданні кафедри правознавства, протокол засідання кафедри від 29 серпня 2022 р. № 1.

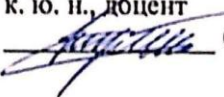
Завідувач (начальник) кафедри правознавства
д. ю. н., професор

 Галина ЛАВРИК

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньо-професійної програми «Право»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 081 «Право»

к. ю. н., доцент

 Олег КУЛЬЧІЙ

Анотація навчальної дисципліни

Аграрний сектор є ключовим у економічному розвитку України, оскільки визначає соціально-економічний стан суспільства та рівень продовольчої безпеки. Для відновлення аграрного сектору важливим є розвиток аграрної освіти, науки, стійкої експортної логістики, малого і середнього бізнесу, цифровізації в цьому напрямі тощо.

Сьогодні аграрне право є перспективною галуззю у системі права України як аграрної країни, у якій відбувається вдосконалення правового регулювання аграрних, земельних, майнових, трудових, організаційно-розпорядчих відносин та реформування системи органів державної влади, що пов'язано з процесами євроінтеграції та антикорупційним курсом для залучення нових інвестицій зі сторони іноземних держав.

В аграрному секторі існує ряд проблем, які гальмують економічний розвиток країни в цілому. У першу чергу це стосується недосконалості законодавства та системи державного управління в цій сфері. Недосконалість аграрного законодавства можна пояснити, по-перше, комплексним характером аграрних правовідносин, а, по-друге, відсутністю єдиного кодифікованого нормативного акта, який би їх регламентував і був основним джерелом аграрного права. Наразі тривають дискусії щодо необхідності розробки та прийняття Аграрного кодексу України, у якому мають бути відображені принципові риси національного аграрного законодавства, особливості сучасних аграрних суспільних відносин, закріплена рівноправність усіх форм власності та методів господарювання, а також закладений дієвий механізм реалізації норм аграрного права.

Аграрне право є навчальною дисципліною, яка характеризує сільське господарство як основу аграрного сектору, сприяє підвищенню рівня екологічної та продовольчої безпеки держави, визначає правове становище суб'єктів аграрного права, правовий режим їх майна та нормативне регулювання їх виробничо-господарської діяльності, а також трудових і договірних відносин, які формуються у цій сфері. Аграрне право формує у здобувачів вищої освіти систему знань і навичок щодо правильного розуміння положень нормативно-правових актів, які регулюють аграрні та земельні відносини, а також вмінь, необхідних для застосування їх у юридичній практичній діяльності.

Навчальна дисципліна «Аграрне право» впливає на формування фундаменту фахової підготовки майбутнього юриста, його

професійного світогляду на механізм правового регулювання аграрних відносин в Україні, що дозволить вдало використовувати основні засоби правового захисту суб'єктів аграрних відносин, складати проекти нормативних актів, які застосовуються у процесі правового регулювання сільськогосподарського виробництва.

Предметом навчальної дисципліни «Аграрне право» є суспільні відносини, які виникають у сільському господарстві з приводу виробництва, обміну, розподілу і споживання сільськогосподарської продукції та охоплюють весь агропродовольчий сектор країни, який є системоутворюючим у національній економіці.

Метою викладання навчальної дисципліни «Аграрне право» є формування у студентів теоретичних знань загальних засад правового регулювання аграрних відносин, які виникають у процесі здійснення сільськогосподарської діяльності та виробництва, а також виробництва, розподілу, обміну і споживання сільськогосподарської продукції; з'ясування поняття аграрного права як галузі права, науки та навчальної дисципліни, засвоєння основних положень правового регулювання сільськогосподарської діяльності; з'ясування правового статусу суб'єктів аграрних правовідносин, сутності та принципів державного регулювання сільського господарства, порядку укладання сільськогосподарських договорів, правових основ зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств; набуття студентами досвіду роботи з нормативно-правовими актами; формування правової культури здійснення сільськогосподарської діяльності.

Зміст навчальної дисципліни розкривається у таких темах: Аграрне право як галузь права України. Джерела аграрного права. Аграрні правовідносини. Правовий статус фермерських господарств як суб'єктів аграрних правовідносин. Правовий статус сільськогосподарських кооперативів як суб'єктів аграрних правовідносин. Правовий статус аграрних підприємств корпоративного типу як суб'єктів аграрних правовідносин. Правовий статус особистих селянських господарств як суб'єктів аграрних правовідносин. Державне регулювання сільського господарства в Україні. Міжнародно-правове регулювання діяльності суб'єктів аграрних відносин. Правові вимоги СОТ до сільськогосподарської діяльності в Україні. Правовий режим майна сільськогосподарських товаровиробників. Правове регулювання використання природних ресурсів у сільському господарстві. Правове регулювання сільськогосподарського землевикористання. Правове регулювання

трудових відносин у сільському господарстві. Правове регулювання договірних відносин сільськогосподарських товаровиробників. Організаційно-правові форми юридичного обслуговування суб'єктів аграрного підприємництва. Правове регулювання соціального розвитку українського села. Правове регулювання господарської діяльності у сільському господарстві. Правове регулювання рослинництва та селекції рослин. Правове регулювання тваринництва та племінної справи.

Abstract of the discipline

The agricultural sector is key in the economic development of Ukraine, as it determines the socio-economic state of society and the level of food security. The development of agricultural education, science, sustainable export logistics, small and medium-sized businesses, digitization in this area, etc., are important for the restoration of the agricultural sector.

Today, agrarian law is a promising field in the legal system of Ukraine as an agrarian country, where we can observe the improvement of the legal regulation of agrarian, land, property, labor, organizational and administrative relations and the reformation of the system of state authorities, which is connected with the processes of European integration and the anti-corruption course for attraction of new investments from foreign countries.

There is a number of problems in the agricultural sector that inhibit the economic development of the country as a whole. First of all, this concerns the imperfection of legislation and the system of state administration in this area. The imperfection of agrarian legislation can be explained, firstly, by the complex nature of agrarian legal relations, and, secondly, by the absence of a single codified normative act that would regulate them and be the main source of agrarian law. Discussions regarding the need to develop and adopt the Agrarian Code of Ukraine are currently ongoing. The Agrarian Code of Ukraine should reflect the main features of national agrarian legislation, the peculiarities of modern agrarian social relations; establish the equality of all forms of ownership and management methods, as well as establish an effective mechanism for implementing the norms of agrarian law.

Agrarian law is an educational discipline that characterizes agriculture as the basis of the agrarian sector, contributes to increasing the level of environmental and food security of the state, determines the legal position of the subjects of agrarian law, the legal regime of their property and the

normative regulation of their production and economic activities, as well as labor and contractual relations formed in this area. Agrarian law forms in students of higher education a system of knowledge and skills regarding the correct understanding of the provisions of normative legal acts that regulate agrarian and land relations, as well as the skills necessary for their application in legal practice.

The academic discipline "Agrarian Law" affects the foundation of the professional training formation of the future lawyer, his professional outlook on the mechanism of legal regulation of agrarian relations in Ukraine, which will allow to successfully use the main remedies for the subjects of agrarian relations, to draft normative acts that are applied in the process legal regulation of agricultural production.

The subject of the academic discipline "Agrarian Law" is the social relations that arise in agriculture regarding the production, exchange, distribution and consumption of agricultural products and encompass the entire agrarian and food sector of the country, which is system-forming in the national economy.

The goal of teaching the academic discipline "Agrarian Law" is to form students' theoretical knowledge of the general principles of legal regulation of agrarian relations that arise in the process of agricultural activity and manufacturing, as well as production, distribution, exchange and consumption of agricultural products; elucidation of the concept of agrarian law as a field of law, science and academic discipline, mastering the basic provisions of legal regulation of agricultural activity; elucidation of the legal status of the subjects of agrarian legal relations, the essence and principles of state regulation of agriculture, the procedure for concluding agricultural contracts, the legal basis of the foreign economic activity of agricultural enterprises; experience in working with regulatory and legal acts being gained by the students; formation of the legal culture of agricultural activity.

The content of the academic discipline is revealed in the following topics: Agrarian law as a branch of Ukrainian law. Sources of agrarian law. Agrarian legal relations. Legal status of farms as subjects of agrarian legal relations. Legal status of agricultural cooperatives as subjects of agrarian legal relations. Legal status of corporate-type agrarian enterprises as subjects of agrarian legal relations. Legal status of individual peasant farms as subjects of agrarian legal relations. State regulation of agriculture in Ukraine. International legal regulation of the activities of subjects of agrarian relations. WTO legal requirements for agricultural activity in Ukraine. Legal regime of property of agricultural manufacturers. Legal

regulation of the use of natural resources in agriculture. Legal regulation of agricultural land use. Legal regulation of labor relations in agriculture. Legal regulation of contractual relations of agricultural manufacturers. Organizational and legal forms of legal service for subjects of agrarian entrepreneurship. Legal regulation of the social development of the Ukrainian village. Legal regulation of economic activity in agriculture. Legal regulation of crop production and plant selection. Legal regulation of animal husbandry and breeding.

Anotace vědecké disciplíny

Agrární sektor je klíčový pro hospodářský rozvoj Ukrajiny, protože určuje sociálně-ekonomický stav společnosti a úroveň potravinové bezpečnosti. Pro obnovu agrárního sektoru je důležitý rozvoj agrárního vzdělávání, vědy, udržitelné exportní logistiky, malých a středních podniků, digitalizace v tomto směru a podobně.

Dnes je agrární právo perspektivním odvětvím v právním systému Ukrajiny jako agrární země, ve které dochází ke zlepšení právní regulace agrárních, pozemkových, majetkových, pracovních, organizačních a řídicích vztahů a reformy systému státních orgánů, což souvisí s procesy eurointegrace a protikorupčního kurzu s cílem přilákat nové investice ze strany cizích států.

V agrárním sektoru existuje řada problémů, které brzdí ekonomický rozvoj země jako celku. Především se jedná o nedokonalost legislativy a systému veřejné správy v této oblasti. Nedokonalost zemědělské legislativy lze vysvětlit zaprvé komplexním charakterem agrárních právních vztahů a zadruhé absencí jediného kodifikovaného předpisu, který by je upravoval a byl hlavním zdrojem zemědělského práva. V současné době probíhají diskuse o nutnosti vypracování a přijetí Agrárního kodexu Ukrajiny, který by měl odrážet principiální rysy národní zemědělské legislativy, zvláštností moderních zemědělských společenských vztahů, zakotvenou rovnost všech forem vlastnictví a metod hospodaření a také zavést účinný mechanismus realizace norem zemědělského práva.

Agrární právo je učební obor, který charakterizuje zemědělství jako základ zemědělského sektoru, přispívá ke zvyšování úrovně ekologické a potravinové bezpečnosti státu, určuje právní postavení subjektů zemědělského práva, právní režim jejich majetku a regulaci jejich výrobní a hospodářské činnosti a pracovních a smluvních vztahů, které se v této oblasti vytvářejí. Agrární právo vytváří u uchazečů o vysokoškolské vzdělání systém znalostí a dovedností, pokud jde o správné

pochopení ustanovení předpisů, které upravují zemědělské a pozemkové vztahy, jakož i dovedností nezbytných pro jejich uplatnění v právních praktických činnostech.

Studijní disciplína „Agrární právo“ ovlivňuje tvorbu základů odborného výcviku budoucího právníka, jeho odborného pohledu na svět na mechanismus právní úpravy zemědělských vztahů na Ukrajině, což umožní úspěšné využití základních prostředků právní ochrany subjektů v agrárních vztazích, vypracování návrhů předpisů, které se uplatňují v procesu právní úpravy zemědělské výroby.

Předmětem studijní disciplíny „Agrární právo“ jsou společenské vztahy, které vznikají v zemědělství při výrobě, výměně, distribuci a spotřebě zemědělských produktů a pokrývají celý zemědělsko-potravinářský sektor země, který je v národním hospodářství soustavný.

Cílem výuky učebního oboru „Agrární právo“ je vytvořit u studentů teoretické znalosti obecných základů právní úpravy zemědělských vztahů, které vznikají v procesu provádění zemědělské činnosti a výroby, jakož i výroby, distribuce, výměny a spotřeby zemědělských produktů; objasnění pojmu zemědělského práva jako oblasti práva, vědy a studijní disciplíny, osvojení základních ustanovení právní úpravy zemědělské činnosti; objasnění právního postavení subjektů v agrárních právních vztazích, podstaty a zásad státní regulace zemědělství, způsobu uzavírání zemědělských smluv, právních základů zahraniční ekonomické činnosti zemědělských podniků; získání zkušeností studentů s regulačními a právními předpisy; vytvoření právní kultury výkonu zemědělské činnosti.

Obsah studijní disciplíny se odhaluje v těchto tématech: Agrární právo jako odvětví práva Ukrajiny. Zdroje agrárního práva. Agrární právní vztah. Právní postavení zemědělských podniků jako subjektů zemědělských právních vztahů. Právní postavení zemědělských družstev jako subjektů agrárních právních vztahů. Právní postavení zemědělských podniků korporátního typu jako subjektů agrárních právních vztahů. Právní postavení osobních zemědělských podniků jako subjektů agrárních právních vztahů. Státní regulace zemědělství na Ukrajině. Mezinárodní právní úprava činnosti subjektů v zemědělských vztazích. Právní požadavky WTO na zemědělskou činnost na Ukrajině. Právní zacházení s majetkem zemědělských výrobců komodit. Právní úprava využívání přírodních zdrojů v zemědělství. Právní úprava zemědělského využívání půdy. Právní úprava pracovněprávních vztahů v zemědělství. Právní úprava smluvních vztahů výrobců zemědělských komodit. Organizační a právní formy právní služby pro subjekty zemědělského podnikání. Regulace sociálního rozvoje venkova na Ukrajině. Právní úprava hospodářské

činnosti v zemědělství. Právní regulace rostlinné výroby a šlechtění rostlin.
Právní regulace chovu zvířat a chovu.

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Аграрне право» укладена відповідно до освітньо-професійної програми Право, розробленої на підставі стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженого та введеного в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 20 липня 2022 року № 644.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Аграрне право» є суспільні відносини, які виникають у сільському господарстві з приводу виробництва, обміну, розподілу і споживання сільськогосподарської продукції та охоплюють весь агропродовольчий сектор країни, який є системоутворюючим у національній економіці.

Метою викладання навчальної дисципліни «Аграрне право» є формування у студентів теоретичних знань загальних засад правового регулювання аграрних відносин, які виникають у процесі здійснення сільськогосподарської діяльності та виробництва, а також виробництва, розподілу, обміну і споживання сільськогосподарської продукції; з'ясування поняття аграрного права як галузі права, науки та навчальної дисципліни, засвоєння основних положень правового регулювання сільськогосподарської діяльності; з'ясування правового статусу суб'єктів аграрних правовідносин, сутності та принципів державного регулювання сільського господарства, порядку укладання сільськогосподарських договорів, правових основ зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств; набуття студентами досвіду роботи з нормативно-правовими актами; формування правової культури здійснення сільськогосподарської діяльності.

Завданнями навчальної дисципліни є: засвоєння здобувачами вищої освіти основних понять аграрного права; з'ясування особливостей предмета аграрного права та методів правового регулювання; розуміння природи аграрних відносин, їх структури та особливих рис; ознайомлення студентів із джерелами аграрного права; формування у майбутніх юристів умінь і навичок самостійного пошуку необхідних нормативно-правових актів та правильного їх використання під час вирішення практичних ситуацій у професійній діяльності.

Програмні компетентності відповідно до освітньо-професійної програми:

загальні:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК 1);
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК 2);
- прагнення до збереження навколишнього середовища (ЗК 15);

спеціальні, фахові, предметні:

- здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин (СК 10);
- здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції (СК 12);
- здатність до критичного та системного аналізу правових явищ (СК 13);
- здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації (СК 14).

Програмні результати навчання відповідно до освітньо-професійної програми. В результаті освоєння дисципліни студент повинен:

- визначати переконливість аргументів у процесі оцінки задалегідь невідомих умов та обставин (ПРН 1);
- проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел (ПРН 3);
- давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю (ПРН 5);
- оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему (ПРН 6);
- знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права (ПРН 13);
- готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях (ПРН 21);
- надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях (ПРН 22).

Навчальна дисципліна є **вибірковою** у відповідності до навчального плану.

Форма підсумкового контролю знань – **залік**.

ПРОГРАМНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1.

Загальні положення аграрного права

Тема 1. Аграрне право як галузь права України

Юридична природа аграрного права України. Поняття та предмет аграрного права України, його зміст та особливості. Функції аграрного права України. Принципи аграрного права України. Методи регулювання в аграрному праві України.

Система аграрного права України. Співвідношення та взаємодія аграрного права з іншими галузями системи права.

Питання еволюції аграрного права України. Історичні витоки аграрного права України. Розвиток аграрного права в умовах реформування аграрних відносин в Україні.

Аграрне право України в умовах світових інтеграційних економічних та державно-правових перетворень: тенденції та перспективи.

Тема 2. Джерела аграрного права

Поняття, особливості та класифікація джерел аграрного права України. Конституція України як джерело аграрного права України. Закони України та постанови Верховної Ради України як джерела аграрного права України.

Укази Президента України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади як джерела аграрного права України. Рішення Конституційного Суду України у системі джерел аграрного права України. Акти органів судової влади з питань застосування законодавства у сфері регулювання аграрних відносин. Внутрішньогосподарські (локальні) нормативні акти. Значення, характеристика, класифікація та юридична сила локальних нормативно-правових актів. Засоби та шляхи вдосконалення аграрного законодавства України.

Міжнародні договори як джерела аграрного права України. Договори, постанови, директиви, рішення Європейського Союзу в системі джерел аграрного права України. Проблеми адаптації аграрного законодавства України до законодавства Європейського Союзу: тенденції та перспективи. Угоди Світової організації торгівлі у системі джерел аграрного права.

Тема 3. Аграрні правовідносини

Механізм правового регулювання суспільних відносин у сільському господарстві. Поняття «аграрні правовідносини» у сучасних наукових дослідженнях. Характерні ознаки аграрних правовідносин. Особливості аграрних правовідносин.

Склад аграрних правовідносин. Суб'єкти аграрних правовідносин. Об'єкти аграрних правовідносин, їх види та характеристика. Зміст аграрних правовідносин. Юридичні факти як підстави виникнення, зміни та припинення аграрних правовідносин.

Класифікація аграрних правовідносин. Внутрішні аграрні правовідносини як самостійний різновид аграрних правовідносин, їх об'єкти, суб'єкти, зміст та підстави виникнення. Зовнішні аграрні правовідносини: об'єкти, суб'єкти та особливості.

Особливості проведення аграрної реформи в Україні. Аграрні договірні відносини у механізмі правового регулювання. Трудові відносини у сільському господарстві та особливості їх правового регулювання.

Тема 4. Правовий статус фермерських господарств як суб'єктів аграрних правовідносин

Поняття, особливості та юридичні ознаки фермерського господарства. Принципи діяльності фермерських господарств як основних суб'єктів аграрних правовідносин.

Правові засади діяльності фермерського господарства. Становлення інституту фермерства в Україні. Значення фермерських господарств для агропромислового комплексу України.

Право на створення фермерського господарства. Підстави та порядок надання земельних ділянок для ведення фермерського господарства. Створення фермерського господарства і його державна реєстрація.

Склад фермерського господарства, права та обов'язки його членів. Голова фермерського господарства. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування і пенсійне забезпечення членів фермерського господарства.

Правовий режим майна фермерського господарства. Страхування майна фермерського господарства. Відчуження майна фермерського господарства.

Господарська діяльність фермерського господарства. Забезпечення якості продукції, вирощеної фермерським господарством. Кооперація

фермерських господарств. Оподаткування фермерського господарства.

Земельні правовідносини у фермерському господарстві. Склад земель фермерських господарств. Використання земель фермерського господарства.

Державна підтримка фермерського господарства. Фінансова підтримка фермерського господарства на безповоротній основі. Фінансова підтримка фермерського господарства на поворотній основі. Поняття та розмір поворотної допомоги. Підстави надання поворотної допомоги фермерському господарству.

Умови та порядок припинення діяльності фермерського господарства. Відповідальність фермерського господарства.

Тема 5. Правовий статус сільськогосподарських кооперативів як суб'єктів аграрних правовідносин

Поняття та основні ознаки сільськогосподарських кооперативів. Правове регулювання діяльності сільськогосподарських кооперативів. Принципи кооперативної діяльності. Типи сільськогосподарських кооперативів. Види сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Порядок створення сільськогосподарських кооперативів. Статут сільськогосподарського кооперативу. Право членства у сільськогосподарських підприємствах кооперативного типу.

Управління сільськогосподарськими кооперативами. Права та обов'язки членів сільськогосподарських кооперативів. Кооперативні підприємства та об'єднання. Право власності сільськогосподарських кооперативів. Неподільний та пайовий фонд. Право власності на пай. Особливості господарської діяльності виробничих та обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів. Правила внутрішньогосподарської діяльності сільськогосподарських кооперативів.

Державна підтримка сільськогосподарських кооперативів. Форми державної підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Фінансова підтримка сільськогосподарських кооперативів.

Кооперативні об'єднання: поняття, ознаки та види. Порядок створення і реєстрації кооперативного об'єднання.

Види та порядок реорганізації сільськогосподарських кооперативів. Добровільна та примусова ліквідація сільськогосподарських

кооперативів. Процедура повернення пайового внеску у вигляді земельної ділянки члену кооперативу.

Тема 6. Правовий статус аграрних підприємств корпоративного типу як суб'єктів аграрних правовідносин

Поняття аграрного підприємства корпоративного типу. Види аграрних підприємств корпоративного типу. Сільськогосподарське акціонерне товариство: поняття, правові ознаки та види. Повне товариство: поняття і правовий статус. Командитне товариство: поняття і правовий статус.

Правове регулювання діяльності аграрних підприємств корпоративного типу. Характеристика законодавства про сільськогосподарські товариства.

Порядок створення аграрних підприємств корпоративного типу. Особливості права засновництва та права участі громадян в аграрних підприємствах корпоративного типу.

Специфіка господарської діяльності аграрних підприємств корпоративного типу. Правовий режим майна аграрних підприємств корпоративного типу. Права та обов'язки учасників та засновників аграрних підприємств корпоративного типу. Характеристика системи органів управління аграрних підприємств корпоративного типу.

Порядок та умови припинення права членства і права участі громадян у підприємствах корпоративного типу.

Підстави та порядок припинення діяльності аграрних підприємств корпоративного типу.

Тема 7. Правовий статус особистих селянських господарств як суб'єктів аграрних правовідносин

Поняття, юридичні ознаки та особливості особистого селянського господарства. Нормативно-правові акти, які визначають правовий статус особистого селянського господарства.

Правовий режим майна, яке використовується для ведення особистого селянського господарства. Право на присадибну земельну ділянку, умови і порядок її надання. Правовий режим земель особистого селянського господарства. Порядок припинення права приватної власності та права користування земельною ділянкою.

Особливості ведення особистого селянського господарства. Права та обов'язки членів особистого селянського господарства.

Облік особистого селянського господарства. Державна підтримка особистого селянського господарства. Особливості страхування та

пенсійне забезпечення членів особистого селянського господарства.
Зайнятість членів особистого селянського господарства.

Припинення ведення особистого селянського господарства.
Вирішення спорів щодо ведення особистого селянського господарства.

Тема 8. Державне регулювання сільського господарства в Україні

Правові засади державної регулятивної діяльності у сільському господарстві.

Поняття, сутність та особливості державного регулювання сільського господарства в Україні.

Принципи державного регулювання сільського господарства в Україні. Принцип законності. Принцип створення рівних правових і економічних умов для розвитку аграрних товаровиробників усіх форм власності та організаційно-правових форм. Принцип свободи підприємницької діяльності. Принцип поєднання галузевого і територіального розвитку. Принцип невтручання держави у безпосередню виробничо-господарську діяльність суб'єктів аграрного виробництва. Принцип аграрного протекціонізму. Принципи сприяння розвитку аграрного ринку, пріоритетного розвитку сільськогосподарського виробництва і АПК в цілому, захисту національного аграрного товаровиробника, розвитку економічної конкуренції тощо.

Форми регулятивної діяльності державних органів у сільському господарстві. Сутність правотворчої, правозастосовної та правоохоронної форм.

Поняття методів державного регулювання сільського господарства. Форми та засоби державного регулювання сільського господарства. Основні методи державного регулювання сільського господарства. Методи дозволу та рекомендацій, їх сутність.

Система органів державної влади в інституційно-функціональному регулюванні аграрних відносин в Україні. Правові засади, форми, межі, способи участі органів державної влади у регулюванні аграрних відносин в Україні. Загальна характеристика функцій органів державної влади у сфері регулювання аграрних відносин в Україні. Функції та повноваження Верховної Ради України у сфері регулювання аграрних відносин. Функції та повноваження органів виконавчої влади у сфері регулювання аграрних відносин.

Юрисдикція органів судової влади у забезпеченні регулювання аграрних відносин в Україні.

Основні напрями та правові форми державної підтримки суб'єктів господарювання у сфері виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації.

Правове регулювання оподаткування у сільському господарстві. Механізм оподаткування у сільському господарстві. Альтернативні системи оподаткування у сільському господарстві.

Тема 9. Міжнародно-правове регулювання діяльності суб'єктів аграрних відносин

Організаційно-правове регулювання міжнародних аграрних відносин і його вплив на формування аграрного законодавства держав.

Поняття і джерела аграрного права зарубіжних країн. Організаційно-правові форми сільськогосподарського виробництва у зарубіжних країнах. Правове регулювання сільськогосподарської оренди за кордоном. Договірні відносини аграрних товаровиробників у зарубіжних країнах. Загальна характеристика аграрного законодавства зарубіжних країн. Особливості агропромислової інтеграції за кордоном. Загальна характеристика зарубіжного законодавства про аграрну реформу.

Міжнародні сільськогосподарські організації. Продовольча та сільськогосподарська Організація Об'єднаних Націй (ФАО). Всесвітня продовольча програма (ВПП). Всесвітня продовольча Рада (ВПР) як вищий орган ООН з проблем продовольства та інших суміжних питань.

Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку (МФСР). Механізм продовольчих кредитів у Міжнародному валютному фонді (МВФ). Міжнародний надзвичайний продовольчий резерв.

Загальна характеристика аграрного законодавства держав Європейського Союзу (ЄС). Угода про співробітництво в сфері збереження і використання генетичних ресурсів культурних рослин держав-учасниць СНД (1999 р.). Аграрне законодавство країн-членів ЄС. Питання адаптації аграрного сектору економіки України на шляху до євроінтеграції.

Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств. Поняття та види зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств. Правові засади тарифного регулювання експорту (імпорту) сільськогосподарської продукції. Правові засади нетарифного

регулювання експорту (імпорту) сільськогосподарської продукції. Правове регулювання здійснення контролю за імпортом сільськогосподарської продукції.

Тема 10. Правові вимоги Світової організації торгівлі (СОТ) до сільськогосподарської діяльності в Україні

Поняття права СОТ. Система угод СОТ: Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ 1947), Угода про заснування Світової організації торгівлі (1994 р.), Угода про сільське господарство (1994 р.), Угода про технічні бар'єри в торгівлі (1994 р.), Угода про застосування санітарних і фітосанітарних заходів (1994 р.), Угода про державні закупівлі (1994 р.). Загальна характеристика угод СОТ.

Процес набуття Україною членства у СОТ. Протокол про вступ України до СОТ. Значення членства України у СОТ. Гармонізація права СОТ та України.

Правові вимоги СОТ до виробництва сільськогосподарської продукції рослинного походження. Правова регламентація виробництва сільськогосподарської продукції тваринного походження у контексті вимог СОТ. Вимоги до якості та безпечності сільськогосподарської продукції. Співвідношення стандартів та технічних регламентів на сільськогосподарську продукцію. Процедура оцінки відповідності сільськогосподарської продукції національним стандартам та/або іншим технічним специфікаціям.

Правові вимоги до переробки сільськогосподарської продукції. Особливості застосування санітарних та фітосанітарних заходів, передбачених Угодою про застосування санітарних і фітосанітарних заходів (1994 р.).

Правове забезпечення реалізації вітчизняної сільськогосподарської продукції. Заборона використання технічних бар'єрів у торгівлі. Загальна характеристика Угоди про технічні бар'єри в торгівлі (1994 р.).

Державна підтримка сільського господарства відповідно до вимог СОТ. Правове регулювання державної підтримки сільського господарства в Україні. Основні принципи державної підтримки сільського господарства в Україні. Програми державної підтримки сільського господарства в Україні. Сутність поняття «грант». Класифікація грантів та їх характеристика. Гранти на підтримку приватного сільського господарства. Порядок отримання гранту на підтримку сільського господарства і розвитку аграрного бізнесу.

Модуль 2.

Правове регулювання діяльності суб'єктів аграрних правовідносин

Тема 11. Правовий режим майна сільськогосподарських товаровиробників

Нормативно-правові акти, які визначають правовий режим майна сільськогосподарських товаровиробників. Поняття та елементи правового режиму майна сільськогосподарських товаровиробників. Джерела формування майна сільськогосподарських товаровиробників. Право власності, право господарського відання та право оперативного управління як правові режими майна, їх порівняльна характеристика. Правовий режим фондів сільськогосподарських товаровиробників.

Порядок та умови приватизації майна державних сільськогосподарських підприємств. Загальні засади правового регулювання приватизації у аграрному секторі економіки.

Правове регулювання паювання майна в аграрному секторі економіки. Поняття та характерні ознаки майнового паю. Право на майновий пай. Правове регулювання використання майнових паїв.

Договірні орендні майнові відносини. Особливості лізингу як виду оренди майна для сільськогосподарських потреб.

Тема 12. Правове регулювання використання природних ресурсів у сільському господарстві

Правові форми використання природних ресурсів у сільському господарстві. Конституційні основи та законодавче забезпечення використання природних ресурсів у виробництві сільськогосподарської продукції.

Право на загальне і спеціальне природокористування у виробництві сільськогосподарської продукції.

Використання природних ресурсів у виробництві сільськогосподарської продукції на праві приватної, державної та комунальної власності.

Використання природних ресурсів на праві оренди для виробництва сільськогосподарської продукції.

Характеристика організаційно-правового забезпечення раціонального використання природних ресурсів у процесі виробничо-господарської діяльності суб'єктів аграрного підприємництва.

Правове регулювання водокористування у сільському господарстві. Правова регламентація надкористування у сільськогосподарському

виробництві. Правове регулювання використання рослинного світу в сільськогосподарському виробництві. Правове забезпечення використання тваринного світу в сільському господарстві. Правова регламентація лісокористування у сільському господарстві.

Тема 13. Правове регулювання сільськогосподарського землевикористання

Правове регулювання землекористування у сільському господарстві. Характеристика організаційно-правового забезпечення раціонального використання земель. Права та обов'язки суб'єктів аграрного підприємництва щодо використання земель сільськогосподарського призначення, їх збереження та підвищення родючості. Охорона земель: поняття, заходи. Юридична відповідальність землевласників і землекористувачів за шкоду, заподіяну землям сільськогосподарського призначення та іншим природним об'єктам.

Землі сільськогосподарського призначення як об'єкт правового регулювання. Поняття та склад земель сільськогосподарських підприємств. Суб'єкти сільськогосподарського землекористування. Право власності на землі сільськогосподарських підприємств.

Оренда земель сільськогосподарського призначення. Емфітевзис: поняття та ознаки. Правова природа, умови та зміст емфітевзису. Підстави виникнення емфітевзису. Істотні умови та зміст договору про емфітевзис. Форма договору емфітевзису. Підстави та порядок припинення емфітевзису.

Права та обов'язки сільськогосподарських землекористувачів. Гарантії земельних прав власників землі та землекористувачів. Плата за землю. Земельний податок і орендна плата, їх розміри і порядок сплати.

Особливості використання земель сільськогосподарського призначення на праві постійного користування для виробництва сільськогосподарської продукції. Специфіка використання землі на праві користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Особливості використання розпайованих земель сільськогосподарського призначення.

Підстави і порядок припинення права власності та права користування земельними ділянками.

Поняття земельної реформи. Земельна реформа в Україні: історичний аспект. Сутність, особливості та основні напрями земельної реформи у сільському господарстві. Основні положення

Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» від 31 березня 2020 року. Поняття та сутність мораторію на продаж сільськогосподарських земель. Підстави застосування мораторію на продаж сільськогосподарських земель.

Тема 14. Правове регулювання трудових відносин у сільському господарстві

Загальна характеристика правового регулювання трудових відносин у сільському господарстві. Особливості правового регулювання трудових відносин у процесі сільськогосподарської виробничої діяльності аграрних підприємств. Порядок виникнення та припинення трудових відносин на сільськогосподарських підприємствах.

Правові форми організації праці на сільськогосподарських підприємствах. Підбір, підготовка та розстановка кадрів сільськогосподарського виробництва. Робочий час і час відпочинку працівників сільського господарства. Облік робочого часу на сільськогосподарських підприємствах. Право на відпочинок працівників сільського господарства. Поняття дисципліни праці на підприємствах АПК, її правове забезпечення. Правове забезпечення підготовки кадрів для села. Особливості правового регулювання оплати праці у сільському господарстві.

Поняття та правове регулювання охорони праці у сільському господарстві. Організація охорони праці на сільськогосподарських підприємствах. Система органів контролю за дотриманням правил охорони праці працівників сільського господарства. Порядок розгляду трудових спорів працівників сільського господарства. Охорона праці окремих категорій працюючих у сільському господарстві. Особливості охорони праці у різних галузях сільського господарства.

Тема 15. Правове регулювання договірних відносин сільськогосподарських товаровиробників

Конституційні та законодавчі основи договірних відносин у сфері виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції. Поняття та види аграрно-договірних зобов'язань з виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції.

Договір як основна форма регулювання товарно-грошових відносин у АПК. Порядок укладення договорів сільськогосподарськими підприємствами.

Класифікація договорів, які укладаються в агропромисловому комплексі. Договори у сфері матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських товариств. Договори у сфері реалізації сільськогосподарської продукції. Контрактація сільськогосподарської продукції. Договірне регулювання реалізації сільськогосподарської продукції через ПАТ «Аграрний фонд». «Аграрний фонд» – провідний оператор аграрного сектору України. Договори кредитування та фінансового лізингу за участю аграрних товаровиробників. Договори з виробничо-технічного обслуговування. Правове регулювання біржового сільськогосподарського ринку. Біржові угоди на реалізацію сільськогосподарської продукції. Договірні орендні правовідносини. Особливості укладення державних контрактів. Договори на використання науково-технічної продукції у сільському господарстві. Науково-технічна продукція як об'єкт правового регулювання та обігу в сільському господарстві. Договори на передачу майнового права на науково-технічну продукцію та прав на її використання. Права на сорт як окремих предмет договору на використання науково-технічної продукції. Права на селекційні досягнення у тваринництві як окремих предмет договору на використання науково-технічної продукції. Договори на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних робіт у сфері сільського господарства.

Порядок розгляду спорів, які виникають з договірних відносин, за участю суб'єкта аграрного господарювання.

Тема 16. Організаційно-правові форми юридичного обслуговування суб'єктів аграрного підприємництва

Поняття юридичного обслуговування сільськогосподарського підприємства. Нормативно-правові акти про юридичну службу в сільському господарстві. Суб'єкти юридичного обслуговування сільськогосподарського підприємства. Договори на юридичне обслуговування суб'єктів аграрного права. Юридичний супровід внутрішньогосподарських (управлінських, членських, трудових, майнових) правовідносин сільськогосподарського підприємства. Юридичне обслуговування з питань зовнішніх (договірних, позадоговірних, земельних, господарських) правовідносин сільськогосподарського підприємства.

Правове забезпечення сільськогосподарського дорадництва. Поняття, зміст і завдання сільськогосподарської дорадчої діяльності. Правові засади професійного навчання сільськогосподарських

дорадників. Юридичні підстави здійснення аграрної дорадчої діяльності. Правові засади фінансування дорадчої діяльності.

Тема 17. Правове регулювання соціального розвитку українського села

Правове регулювання соціального розвитку села. Соціальний розвиток села як інститут аграрного права. Поняття та принципи соціального розвитку села. Сільська поселенська мережа як об'єкт аграрно-правового регулювання. Конституційні та законодавчі основи правового забезпечення соціального розвитку сільської поселенської мережі в Україні. Загальна характеристика Закону України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» від 17 жовтня 1990 року. Джерела фінансування соціальної сфери села. Організаційно-правові засади підготовки спеціалістів для села.

Правовий режим об'єктів соціальної інфраструктури села. Правове регулювання житлового будівництва та комунального господарства на селі. Правове забезпечення інженерного облаштування сільських територій. Правове забезпечення будівництва та ремонту шляхів із твердим покриттям у сільській місцевості. Правове регулювання побутового обслуговування жителів села. Правове забезпечення медичного обслуговування жителів села. Правове регулювання відносин в освітній сфері у сільській місцевості. Правові засади соціально-культурного обслуговування сільських мешканців. Правове забезпечення фізкультурно-спортивного обслуговування сільських мешканців.

Тема 18. Правове регулювання господарської діяльності у сільському господарстві

Поняття, сутність, принципи господарської діяльності суб'єктів аграрного господарювання та її правове регулювання. Спеціалізація сільськогосподарських підприємств.

Правове регулювання виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Поняття виробничо-господарської діяльності аграрних товаровиробників. Поняття та види виробничо-господарської спеціалізації аграрних товаровиробників. Планування виробничо-господарської діяльності суб'єктів аграрного господарювання.

Правове регулювання якості та безпечності сільськогосподарської продукції. Поняття, зміст якості та безпечності сільськогосподарської

продукції. Правове регулювання запровадження у виробництво сільськогосподарської продукції генетично-модифікованих організмів. Стандартизація і сертифікація як нормативні засади якості та безпечності сільськогосподарської продукції.

Фінансова діяльність сільськогосподарських товаровиробників. Правове регулювання сплати фіксованого сільськогосподарського податку. Особливості страхування у сільському господарстві. Поняття та класифікація видів страхування у сільському господарстві. Договір страхування за участю сільськогосподарських підприємств: поняття, зміст та специфіка. Правове регулювання інвестицій у сільське господарство. Загальні правові засади формування аграрних інвестиційних відносин. Поняття та зміст аграрних інвестиційних правовідносин. Особливості правового режиму регулювання інвестиційної діяльності вітчизняних та іноземних інвестицій у сільському господарстві України.

Тема 19. Правове регулювання рослинництва та селекції рослин

Правове регулювання рослинництва. Загальна характеристика правового регулювання галузі рослинництва. Правова охорона прав на сорти рослин. Суб'єкти та об'єкти насінництва та розсадництва. Порядок реалізації насіння та садивного матеріалу. Правове регулювання захисту сільськогосподарських рослин. Карантинний режим як прояв особливого режиму захисту рослин. Правові аспекти вирощування наркотичних рослин.

Правові засади вирощування зернових культур. Поняття та юридичні ознаки виробництва, зберігання та реалізації зерна як видів сільськогосподарської діяльності. Особливості правового статусу виробників зерна. Інституційно-функціональне забезпечення виробництва, зберігання та реалізації зерна. Державні стандарти на зерно.

Особливості вирощування технічних культур. Правове регулювання буряківництва. Поняття та юридичні ознаки вирощування цукрового буряку. Особливості юридичної відповідальності за порушення законодавства у сфері цукробуряківництва.

Специфіка овочівництва та вирощування плодово-ягідної продукції. Поняття та юридичні ознаки виноградарства як виду сільськогосподарської діяльності. Інституційно-функціональне забезпечення виноградарства. Правові засади виноградарства.

Державна підтримка виноградарства. Особливості юридичної відповідальності за порушення законодавства у сфері виноградарства.

Правове регулювання селекційної діяльності у галузі рослинництва. Особливості правового статусу суб'єктів селекційної діяльності у рослинництві. Охорона прав на сорти рослин.

Тема 20. Правове регулювання тваринництва та племінної справи

Загальна характеристика правового регулювання галузі тваринництва. Правове забезпечення ідентифікації та реєстрації сільськогосподарських тварин. Правове регулювання виробництва кормових добавок, преміксів та кормів для тварин. Основні положення Закону України «Про безпечність та гігієну кормів» від 21 грудня 2017 року. Правова регламентація поведінки із сільськогосподарськими тваринами. Правові інститути скотарства, свинарства, бджільництва, рибицтва, птахівництва, племінної справи у тваринництві. Правове регулювання виробництва інших продуктів тваринництва (хутра, яєць, шовку). Правове регулювання ветеринарної медицини. Правова охорона прав на штамми мікроорганізмів.

Правове регулювання ветеринарної справи в Україні. Правові засади ветеринарної справи. Правовий статус фахівців ветеринарної медицини у АПК. Правові заходи дотримання біологічної безпеки у сільськогосподарському тваринництві.

Поняття та юридичні ознаки бджільництва як виду сільськогосподарської діяльності. Законодавче забезпечення державної підтримки бджільництва. Поняття та юридичні ознаки виробництва молока та молочних продуктів як виду сільськогосподарської діяльності. Правове регулювання безпечності та якості молока. Особливості юридичної відповідальності за порушення законодавства у сфері виробництва та реалізації молока. Загальна характеристика Закону України «Про молоко та молочні продукти» від 24 червня 2004 року. Поняття та юридичні ознаки рибицтва (аквакультури) як виду сільськогосподарської діяльності. Законодавче забезпечення державної підтримки аквакультури. Характеристика основних положень Закону України «Про аквакультуру» від 18 вересня 2012 року. Особливості інституційно-функціонального забезпечення рибицтва (аквакультури) та рибальства.

Правове регулювання племінної справи у тваринництві. Загальна характеристика Закону України «Про племінну справу у тваринництві» від 15 грудня 1993 року. Юридичні ознаки та особливості племінної справи у сільському господарстві України. Особливості правового статусу суб'єктів племінної справи у тваринництві. Охорона прав на селекційні досягнення у тваринництві.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30 (23. 07. 96). Ст. 141.
2. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. № 213/95-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80>.
3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
4. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 р. № 1798-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
5. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
6. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
7. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
8. Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 р. № 2597-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#n1753>.
9. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-X. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
10. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. № 132/94-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80>.
11. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
12. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
13. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. № 3852-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.
14. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
15. Про господарські товариства : Закон України від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.
16. Про Державний земельний кадастр : Закон України від 7 липня 2011 р. № 3613-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17>

17. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24 червня 2004 р. № 1877-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>.
18. Про звернення громадян : Закон України від 2 жовтня 1996 р. № 393/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>.
19. Про землеустрій : Закон України від 22 травня 2003 р. № 858-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15>.
20. Про іпотеку : Закон України від 5 червня 2003 р. № 898-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15>.
21. Про колективне сільськогосподарське підприємство : Закон України від 14 лютого 1992 р. № 2114-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-12>.
22. Про комітети Верховної Ради України : Закон України від 4 квітня 1995 р. № 116/95-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%E2%F0>.
23. Про кооперацію : Закон України від 10 липня 2003 р. № 1087-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>.
24. Про кредитні спілки : Закон України від 20 грудня 2001 р. № 2908-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-14>.
25. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 2 березня 2015 р. № 222-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19>.
26. Про мисливське господарство та полювання : Закон України від 22 лютого 2000 р. № 1478-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14>.
27. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
28. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14>.
29. Про оптові ринки сільськогосподарської продукції: Закон від 25 червня 2009 р. № 1561-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1561-17>.
30. Про оренду землі : Закон України від 6 жовтня 1998 р. № 161-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14>.
31. Про особисте селянське господарство : Закон України від 15 травня 2003 р. № 742-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15>.

32. Про охорону земель : Закон України від 19 червня 2003 р. № 962-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15>.
33. Про охорону праці : Закон України від 14 жовтня 1992 р. № 2694-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>.
34. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі : Закон України від 10 квітня 2008 р. № 250-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250-17#Text>.
35. Про рослинний світ : Закон України від 9 квітня 1999 р. № 591-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-14>.
36. Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України від 21 липня 2020 р. № 819-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20>.
37. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
38. Про тваринний світ : Закон України від 13 грудня 2001 р. № 2894-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14>.
39. Про фермерське господарство : Закон України від 19 червня 2003 р. № 973-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15>.
40. Про Загальне положення про міністерство, інший центральний орган державної виконавчої влади України : Указ Президента України від 12 березня 1996 р. № 179/96. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179/96>.
41. Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів : Постанова Верховної Ради України від 24 грудня 1999 р. № 1359-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1359-14>.
42. Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств : постанова Кабінету Міністрів України від 3 червня 2020 р. № 447. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447-2020-%D0%BF>.
43. Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру : постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 14 січня 2015 р. № 15. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-%D0%BF>.
44. Про затвердження Положення про Державне агентство водних ресурсів України : постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 20 серпня 2014 р. № 393. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393-2014-%D0%BF>.
45. Про затвердження Положення про Державне агентство лісових ресурсів України : постанова Кабінету Міністрів України; Положення

від 8 жовтня 2014 р. № 521. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/521-2014-%D0%BF>.

46. Про затвердження Положення про Державне агентство меліорації та рибного господарства України : постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 30 вересня 2015 р. № 895. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895-2015-%D0%BF>.

47. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств : постанова Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2018 р. № 106. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2018-%D0%BF#Text>.

Основні рекомендовані джерела інформації:

48. Аграрне право : підручник / за ред. А. М. Статівки. Харків : Право, 2019. 416 с.

49. Аграрне право : посіб. для підготовки до іспиту / В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко, І. М. Кульчій та ін.; за заг. ред. А. М. Статівки. 4-те вид., перероб. та допов. Харків : Право, 2020. 202 с.

50. Аграрне право України : навч. посіб. / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.» ; за ред. : Т. Є. Харитонової, І. І. Каракаша. Одеса : Юрид. літ., 2017. 434 с.

51. Долинська М. С., Заболотна Н. Я., Марич Х. М. Аграрне право: навчальний посібник. Львів: Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», 2020. 252 с.

Додаткові рекомендовані джерела інформації:

52. Аграрне право : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Жушман, В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко та ін. ; за ред. В. П. Жушмана та А. М. Статівки. Харків : Право, 2010. 296 с.

53. Аграрне право України : навч. посіб. / К. З. Гаєцька-Колотило, Н. В. Ільців. Київ : Істина, 2008. 184 с.

54. Аграрне право України : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Н. О. Багай, Л. О. Бондар, В. К. Гуревський; за ред. : О. О. Погрібною. Київ : Істина, 2006. 446 с.

55. Аграрне право України : підруч. для студентів вищ. юридичних сільськогосподарських навч. закладів / В. З. Янчук,

В. І. Андрейцев, С. Ф. Василюк та інші; за ред. В. З. Янчука. 2-е вид., перероб. та допов. Київ : Юрінком Інтер, 2000. 718 с.

56. Аграрне право України : підручник / В. М. Єрмоленко, О. В. Гафурова, М. В. Гребенюк / за заг. ред. В. М. Єрмоленка. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 680 с.

57. Актуальні питання аграрного права України: теорія і практика : монографія / [А. М. Статівка та ін.]; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків : ФІНН, 2010. 234 с.

58. Бочарова Н. В. Основи права Світової організації торгівлі : навч. посіб. / Н. В. Бочарова. Донецьк : Вид-во ДУЕП ім. Альфреда Нобеля, 2010. 256 с.

59. Велика юридична енциклопедія / уклад. : М. Р. Гнатюк. Донецьк : Глорія Трейд, 2011. 416 с.

60. Возняк Р. П. Земельно-правовий процес : підручник для студентів вищих навчальних закладів / Р. П. Возняк, М. Г. Ступень, Г. Д. Гуцуляк. Львів : 2008. 327 с.

61. Гетьман А. П. Земельне право України : підручник / А. П. Гетьман. Харків : Вид-во «Право», 2012. 72 с.

62. Діброва А. Д. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва: теорія, методологія, практика : монографія. Київ : Формат, 2008. 488 с.

63. Екологічне право : навч. посіб. / С. С. Бичкова, І. А. Боровська, О. С. Бурака та ін. Київ : Правова єдність: Алерта, 2016. 290 с.

64. Екологічне право : підручник / [А. П. Гетьман та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. Нац. акад. прав. наук України А. П. Гетьмана ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2021. 552 с.

65. Екологічне право України : навч. посіб. / [Н. С. Гавриш та ін.] ; за ред. проф. І. І. Каракаша, д-ра юрид. наук Т. Є. Харитонові, канд. юрид. наук А. І. Черемної ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса : Гельветика, 2018. 383 с.

66. Екологічне право України : навч. посіб. / Андріанова Ж. І. [та ін.] ; [за заг. ред. І. С. Тімуш]. Дніпропетровськ : Середняк Т. К., 2016. 319 с.

67. Екологічне право України. Загальна частина : підручник / М. В. Краснова, Ю. А. Краснова. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2021. 190 с.

68. Екологічне право України. Особлива частина : навч. посіб. : рекомендовано МОН України / О. М. Шуміло, І. В. Бригадир,

В. А. Зуєв та ін. Харків : ХНУВС, 2017. 383 с.

69. Жушман В. П. Аграрне право та законодавство України (в питаннях і відповідях) : навч.-практ. посіб. Харків : Одісей, 2007. 736 с.

70. Земельне право України : загальна частина : навч. посіб. / А. І. Ріпенко, О. М. Пащенко. Одеса : Видавництво ТОВ «Удача», 2013. 80 с.

71. Земельне право України : навч. посіб. / Н. П. Барабаш, М. Я. Ващишин, В. І. Федорович. Львів: Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2013. 174 с.

72. Земельне право України. Для підготовки до іспитів : навч. посіб. / І. В. Татарчук. Київ : ЦУЛ, 2013. 238 с.

73. Земельне право: Академічний курс / За ред. В. І. Демчика. Київ, 2001 334 с.

74. Земельний кодекс України. Науково-практичний коментар / А. М. Мірошниченко. Київ : ЦУЛ, 2013. 512 с.

75. Землі сільськогосподарського призначення: права громадян України : наук.-навч. посіб. / наук. кер. та відп. ред. Н. І. Титова. Львів : ПАІС, 2005. 368 с.

76. Кириленко І. Г. Трансформація соціально-економічних перетворень у сільському господарстві України: проблеми, перспективи. Київ : ННЦ "Інститут аграрної економіки", 2005. 452 с.

77. Крупка Ю. М. Аграрне право України : навч. посіб. / за наук. ред. Н. Р. Малишевої. Київ : Університет «Україна», 2006. 160 с.

78. Курс адміністративного права України: підручник / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух, В. Д. Сущенко та ін. / за ред. В. В. Коваленка. Київ : Юрінком Інтер, 2012. 808 с.

79. Макарова Н. С. Економіка природокористування: навч. посібник / Н. С. Макарова, Л. Д. Гармідер, Л. В. Михальчук. Київ : ЦУЛ, 2007. 322 с.

80. Методологічні засади розвитку екологічного, земельного, аграрного та господарського права / Ю. С. Шемшученко [та ін.] ; заг. ред. Ю. С. Шемшученко. Харків : Право, 2008. 479 с.

81. Мурадова А. Право Європейського Союзу. Київ, 2011. 704 с.

82. Пічкур О. В. Правова охорона селекційних досягнень у рослинництві : монографія. Київ : «ПП Авокадо», 2006. 804 с.

83. Полюхович Л. І. Правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації в Україні у контексті вимог СОТ. Київ : Видавець О.М. Ешке, 2014. 208 с.

84. Порадник керівникові сільськогосподарського підприємства : навч. і наук.-практ. посіб. / за ред.: А. П. Гетьман, В. З. Янчук. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 624 с.
85. Правові основи майнових і земельних відносин : навч. посіб. / кол. авторів; За заг. ред. В. М. Єрмоленка. Київ : Магістр–XXI сторіччя, 2006. 384 с.
86. Самсонова Я. О. Правові засади виробництва й реалізації виноградної продукції в Україні : монографія. Харків, 2012. 176 с.
87. Семчик В. І. Земельне право України : підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / В. І. Семчик, П. Ф. Кулинич, М. В. Шульга. Київ : Вид. Дім «Ін Юре», 2008. 600 с.
88. Татарчук І. В. Аграрне право України. Для підготовки до іспитів. Київ : ЦУЛ, 2013. 244 с.
89. Цивільне право України : Підручник / О. В. Старцев, Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova. Вид. 3-тє, перероблене і доповнене. Київ : Істина, 2013. 808 с.
90. Цивільне право України. Загальна частина : підруч. / за ред. О. В. Дзери. Вид. 3-тє, допов. та переробл. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 976 с.
91. Цивільне право України. Особлива частина : підруч. / за ред. О. В. Дзери. Вид. 3-тє, допов. та переробл. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 1176 с.
92. Шуміло О. М. Земельне право України (у схемах) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Хай-Тек Прес, 2012. 287 с.